

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

25ste JAARGANG, NUMMER 3, MAART 1989

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redaktie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

IN BOEDAPEST WORDT EINDELIJK TOEGEGEVEN: „GEEN SPRAKE VAN KONTRA-REVOLUTIE IN '56”

Toen de Hongaarse arbeiders in oktober 1956 in opstand kwamen tegen de bolsjewistische diktatuur, overgingen tot de vorming van arbeidersraden en in minder dan geen tijd eigen macht ontwikkelden naast en los van de op de revolutiegolf omhoog gedreven regering van Imre Nagy, toen ontzag het bolsjewistische boevenpak zich niet om hun werkelijk proletarische revolutie op de smerigste wijze te bekladden. Imre Nagy, Pal Maleter en vele anderen werden – na schending van beloften – op verraderlijke wijze gevangen genomen en op een later tijdstip, na een zogenaamde rechtspraak die in feite een aanfluiting was, laaghartig vermoord. De arbeiders – zij die nog in werktenue over de Oostenrijkse grens hadden weten te vluchten én zij die gedwongen waren in het land te blijven – moesten tandenknarsend gedogen dat de opstand van hun klasse gedoodverfd werd als een kontra-revolutionaire coup. Agenten van de CIA, van de Britse geheime dienst, voormalige grootgrondbezitters zoals de beruchte reaktionaire graaf Esterhazy, zouden, samen met fascistten van de Pijlkruisersbeweging ten tijde van wereldoorlog II, de aanstichters zijn geweest en er bovendien een rol in hebben gespeeld. Moskou en de marionettenregering van Judas (pardon: Janos) Kadar publiceerden een boekwerk met zogenaamde documenten waaruit het kontra-revolutionaire karakter van deze Hongaarse revolutie ondubbelzinnig zou blijken. Papier bleek voor de zoveelste keer geduldig.

Wij hebben het proletarische karakter van de Hongaarse oktoberrevolutie van 1956 altijd en bij herhaling benadrukt. Wij hebben alle feiten die daar voor pleiten en spreken telkens en telkens weer opgesomd. Wij hebben daarvoor van de kant van de naieve Stalinvereerders (beter gezegd: van de kant van de geestelijke medeplichtigen van Stalin) en van andere Oost-Europese bolsjewieken slechts een medelijdend glimlachje geogst. Dat moet hun in de afgelopen januarimaand op de lippen zijn bestorven. Een vooraanstaand Politbureau lid van de Hongaarse C.P., Imre Pozgay, heeft in een vraagggesprek voor de Hongaarse radio toegegeven, dat het niet langer mogelijk was om van een kontra-revolutie te spreken. Het was de enig mogelijke konklusie na een officieel onderzoek naar het karakter van de toenmalige gebeurtenissen. Hij gaf ook te kennen, dat er destijds geen sprake was van diktatuur van het proletariaat, maar dat de heerschappij door een 'oligarchie' werd uitgeoefend. Het zal, denken wij, bij de 'fellow-travellers' van destijds (en van nu) wel dezelfde stilte veroorzaken als die welke de goedgeelovigen in Mao overviel toen in

een kritiek op zijn persoon losbarstte die de maoïstische naïevelingen altijd van de hand hadden gewezen.

Inmiddels is bekend gemaakt dat niettegenstaande het gewijzigde oordeel omtrent de revolutie van '56, Imre Nagy nog altijd als een ,verrader' wordt beschouwd. Als een ,verrader van de proletarische diktatuur' is hij ,terechtgesteld' en van een rehabilitatie kan volgens de Hongaarse autoriteiten en hun speciale logica geen sprake zijn. Nu valt er ons inziens aan Imre Nagy genoeg te kritiseren. Van het standpunt van de Hongaarse arbeiders en vanuit het perspectief van de revolutie van '56. Niettemin ligt de volgende vraag voor de hand: als er destijds géén proletarische diktatuur was, hoe kan Imre Nagy die dan verraden hebben?

— o —

EEN SPAANSE KAMERAAD OVER EEN STAKING DIE HET NODIGE LEERT OMTRENT DE VAKBEWEGING

In december j.l. werd er in Spanje 24 uur gestaakt. Die staking van een etmaal werd uitgeroepen door de vakbeweging en aan haar stakingsoproep werd algemeen gevolg gegeven. Aan deze staking hebben de Nederlandse kranten tamelijk veel aandacht besteed. In hun berichtgeving wezen de diverse korrespondenten erop, dat de vakbeweging zich hierbij keerde tegen de ,socialistische' regering van Filipe Conzalez. Wij hebben zijn regering nooit voor een ,socialistische' regering gehouden, maar — zoals iedere regering — steeds beschouwd als een kommittee, dat de zaken en belangen van het kapitalisme behartigt. In het geval van de regering-Cozalez gaat het om het moderne kapitalisme, dat zich tenslotte ook in Spanje is gaan ontwikkelen. In dat moderne kapitalisme heeft de vakbeweging, en dus ook de Spaanse vakbeweging, een bepaalde functie. Zij speelt een dienovereenkomstige rol. Die rol is volstrekt anders dan de burgerlijke pers telkens weer veronderstelt. Onze zienswijze wordt gedeeld door een Spaanse kameraad. Kort na de decemberstaking stuurde hij ons enkele korte notities. Later heeft hij die bij een bezoek aan Nederland mondeling toegelicht. Eenmaal terug in Spanje stuurde hij ons een uitvoerig artikel dat aan de desbetreffende staking was gewijd. Wij publiceren hier zijn bijdrage onverkort en zullen er in het komende nummer commentaar op leveren.

DE STAKING VAN 14 DECEMBER

De voorgeschiedenis

Sedert enige tijd hebben de Spaanse vakbonden zich rekenschap gegeven, dat de politiek die zij tot dusver volgden en die erop neerkwam dat ze ,sociale akkoorden' sloten waardoor de situatie op de arbeidsmarkt ingrijpend werd gewijzigd, tot gevolg had, dat hun greep op de arbeiders verslapt. Dat had tevens tot gevolg, dat hun mogelijkheid om als instelling ontwikkelingen in bepaalde banen te leiden geringer werd. Dat verminderde hun betekenis voor de uitvoering van de regeringspolitiek. En dat bracht weer met zich mee dat de bonden hoe langer hoe minder zeker konden zijn van geldelijke overheidssteun in de vorm van ,subsidies ten behoeve van de vorming' en dergelijke posten. Gezien de lage organisatiegraad konden de vakbonden deze geldelijke steun echter niet ontberen.

De Spaanse sociaaldemokraten streven naar een moderner kapitalisme en ze laten zich daarbij leiden door typisch neo-liberale principes. Ze maken er geen geheim van dat

hun politiek bovenal gericht is op een herstel van de winstvoet en ze trachten dat te bereiken door een reeks van maatregelen zoals een wijziging van de arbeidswetten, een strikte bewaking van de lonen en een krachtige en onmiddellijke onderdrukking van ieder arbeidersverzet, zoals bijvoorbeeld in het geval van het konflikt dat op de scheepswerven uitbrak ¹⁾. Om kort te gaan: de ‚socialistische’ regering heeft een proces van maatschappelijke herstructurering op gang gebracht, dat regelrecht indruist tegen de meest elementaire belangen van de arbeiders en de regering rekende daarbij op de medewerking van de vakbeweging. Maar de moderne ontwikkeling van het kapitalisme heeft een punt bereikt, waarop, zoals min of meer overal in Europa, aan de vakbeweging in haar traditionele vorm geen behoefte meer bestaat. De bonden hebben zich, schijnt het, onvoldoende bij de nieuwe werkelijkheid weten aan te passen en zijn niet in staat om meer dan een klein deel van de arbeiders aan zich te binden. Met de afname van het ledental vermindert ook de macht die de vakbewegingsbureaucratie kan ontwikkelen. Haar bestaan en haar sociale betekenis worden derhalve bedreigd. De vakbeweging moest daartegen dus wel iets ondernemen.

In juni 1985 riepen de Comisiones Obreras, dat wil zeggen de onder invloed van de ‚kommunisten’ staande bonden, op tot een 24-uurs staking tegen het voornemen van de regering tot verlaging van de pensioenen. Een grote meerderheid van de arbeiders gaf aan die oproep gevolg. Dat was een duidelijk teken van een toenemende sociale ontevredenheid. Ook het sociaaldemocratische vakverbond UGT was tegen de regeringsplannen gekant. Niettemin distancieerde de UGT zich van de stakingsoproep. Ze oefende slechts verbale kritiek op de regeringsplannen uit. De bureaukraten van de UGT hoopten op dat tijdstip nog, dat zij voor hun inzichten betreffende de pensioenen wel begrip zouden kunnen vinden in de schoot van de zogenaamde ‚socialistische familie’.

Drie factoren

In de periode die volgde nam de ontevredenheid toe en werd de bestaanszekerheid hoe langer hoe meer aangetast, niet alleen van de arbeidersklasse, maar ook van andere bevolkingsgroepen. Dat het tenslotte tot de staking van 14 december 1988 kwam was het gevolg van drie factoren. In de eerste plaats was er sprake van een interne strijd binnen die ‚socialistische familie’ tussen de vakbewegingsbureaucratie en de leiding van de ‚socialistische’ partij (PSOE). De inzet daarvan was de vraag wie uiteindelijk de leiding zou hebben van het ‚socialistisch’ staatsapparaat. In het verleden hadden de vakbondsbestuurders en de partijbestuurders gezamenlijk zeggenschap uitgeoefend. Maar de vakbondsbestuurders waren inmiddels hoe langer hoe meer opzij gedrongen naarmate de sociaaldemocratie zich hoe langer hoe minder van de liberalen onderscheidde en maatschappelijke veranderingen bovendien andere methoden van heerschappij vereisten. Nadat de sociaaldemocraten in Spanje zes jaar aan het bewind waren, viel niet te ontkennen dat de vakbondsbestuurders hoe langer hoe minder macht in de praktijk bezaten. De macht was duidelijk overgenomen door technokraten met een neo-liberale ideologie. En de vakbondsbestuurders begonnen zich te beklagen over hun tanende invloed op het economische en sociale beleid van de regering. Inplaats van dat zij nog enige zeggenschap hadden waren de vakbonden tot een verouderd machtsinstrument geworden, dat ongeschikt was voor de strategie van de PSOE.

Wat dit betreft moet men zich rekenschap geven van de enorme veranderingen die zich in de Spaanse samenleving hebben voltrokken, veranderingen die tot gevolg hebben gehad, dat allerlei dingen die er voorheen toe bijdroegen de arbeiders tot volwaardige burgers te maken hun werking hadden verloren. Een ander gevolg van die veranderingen

1) Zie *Daad en Gedachte* nummer 12 van december 1986, blz. 1 e.v.

is dit, dat de PSOE, een partij die volgens haar woordvoerders in het belang van de 'gehele samenleving' wil regeren, een beleid voert dat gericht is op de belangen van de ondernemers (nergens in Europa wordt naar verhouding in zo sterke mate kapitaal geakkumuleerd als in Spanje), dat de belangen van de banken in het oog houdt, alsmede die van al degenen, arbeiders en niet-arbeiders, wier werkzaamheden verband houden met nieuwe technologieën. Tenslotte is het beleid van de PSOE ook gunstig voor multi-nationals. Desondanks heeft de PSOE bij verkiezingen altijd de stemmen van de arbeiders gekregen aangezien er in het politieke vlak voor de PSOE geen alternatief is, noch ter linkerkant, noch ter rechterzijde. Maar diezelfde arbeiders namen wel deel aan de algemene staking.

Naar mijn mening moet de vakbeweging een nieuwe rol spelen narmate de proletarisering voortschrijdt en tegelijkertijd de exploitatie van de arbeidskracht nieuwe vormen aanneemt. Het komt er op neer, dat de vakbeweging in de positie is komen te verkeren, dat zij alleen nog maar kollektieve kontrakten af kan sluiten voor de geschoolde arbeiders in de nieuwe beroepen met de nieuwe technologie. Voor hen kan zij eisen stellen en met gunstig resultaat onderhandelingen voeren met het kapitaal als het om de verkoop van hun arbeidskracht gaat en zij op de gebruikelijke en traditionele manier kan optreden. Voor andere categorieën arbeiders echter, voor die bijvoorbeeld die een kortlopend arbeidscontract hebben en wier loon al vast staat op grond van allerlei 'wervingsplannen' ontbreekt de mogelijkheid om nog over lonen en arbeidsvoorwaarden te onderhandelen. Voor deze categorieën wordt derhalve geen kollektief contract afgesloten en veelal zijn deze categorieën ongeorganiseerd. Dat drukt de organisatiegraad en het heeft ook nadelige gevolgen voor de mogelijkheid van de vakbeweging om de arbeiders onder het juk te houden. Dat betekent dat de vakbeweging dientengevolge voor het kapitaal aan betekenis inboet en dus ook aan waarde verliest voor de technokraten uit de heersende klasse. Als gevolg van dit alles ontstaan er wrijvingen. De moderne visie van de technokraten botst met de verouderde vakbondopvattingen van de oude bureaukraten.

Een tweede faktor waarmee rekening moet worden gehouden als men begrijpen wil hoe het tot de staking van 14 december is gekomen, is de rol van de Comisiones Obreras. Ook deze vakbeweging heeft aan prestige verloren en is minder dan voorheen in staat de arbeiders te mobiliseren. Dat de Comisiones bij de bedrijfsverkiezingen van mei 1988 in de autofabriek SEAT hun meerderheid in de ondernemingsraad kwijtraakten aan de CNT was in dit opzicht voor de Comisiones een teken aan de wand. Ze moesten iets doen; ze wilden enerzijds de erkende en enige spreekbuis van alle sociaal ontevredenen worden; ze wilden anderzijds een positie innemen, die het hun mogelijk zou maken als de aangewezen onderhandelingspartner van regering en ondernemersdom te fungeren. De Comisiones trachtten twee vliegen in één klap te slaan. Ze gaven iemand, die als vertrouweling van de als 'revolutionair' bekend staande Marcelino Camacho ²⁾ wordt beschouwd, een functie in het algemeen sekretariaat. Ze wilden daarmee het imago van de Comisiones verbeteren en meer leven in de brouwerij brengen. Ze wilden op die wijze tevens de regering dwingen met de Comisiones rekening te houden en haar noodzaken ermee te onderhandelen. Ze hoopten op die manier bij de vaststelling van arbeidsvoorwaarden meer gewicht in de schaal te kunnen werpen dan de andere vakbonden.

In de tijd dat dit gebeurde maakte de Communistische Partij van Spanje (PCE) een crisis door. De periode van het zogenaamde 'Eurocommunisme' was geëindigd met roeyementen en scheuringen en met een complete knieval voor het kapitaal in die zin, dat de betekenis van de burgerlijke democratie voor de overgangperiode na de heerschappij van Franco werd erkend. Het resulteerde in verlies van parlamentszetels en ook in een verminderde maatschappelijke betekenis. De goodwill die de partij als erfenis had verworven

2) Marcelino Camacho is één van de oprichters van de Comisiones Obreras.

door haar strijd tegen het Franquisme ging na de dood van Franco verloren, eerst door het optreden van Santiago Carillo, vervolgens door het optreden van Iglesias. Het roer moest derhalve worden omgegooid teneinde nog iets uit de schipbreuk te redden. Op het in 1988 gehouden partijkongres werd een nieuwe sekretaris-generaal gekozen die de partij een wat radikaler aanzien poogde te geven met taal, die weer wat meer op die van het leninisme leek. Immers tezelfdertijd dat de PSOE het marxisme ‚over boord zette’³⁾ deden de Spaanse bolsjewiki hetzelfde met het leninisme. Maar erg succesvol bij hun streven een nieuwe politieke identiteit te verkrijgen waren de ‚kommunisten’ niet.

Hier kwam nog bij, dat de PCE had deelgenomen aan de akties tegen Spanjes lidmaatschap van de Navo zonder dat dit haar bij de verkiezingen van juni 1986 ook maar enige stemmenwinst had opgeleverd. Het tegendeel was het geval. De partij (en dus de Comisiones) zagen daarom in de staking van de 14e december een kans om het vertrouwen van de arbeiders terug te winnen, met de hoop dat vertrouwen te kunnen omzetten in politieke invloed en elektorale winst. Een hoop, die naar mijn mening op niets berustte. Hoe het zij, dit alles verklaart waarom de PCE en de Comisiones de troefkaart van de 14e december hebben gespeeld. Maar dit wil volstrekt niet zeggen, dat ze uit waren op een omverwerping van de sociale verhoudingen. Integendeel, ze streefden, precies eender als het sociaaldemokratische vakverbond UGT, naar niets anders dan naar een wijziging van de sociale politiek van de regering (naar zij zelf verklaarden) en naar hun erkenning als onderhandelingspartner. Dat wil zeggen dat zij alleen maar de onderhandelingspositie van de Comisiones wilden versterken en dat zij die versterking aan de arbeiders wilden presenteren als een succes. De ‚kommunisten’ plachten nu en dan het aftreden van premier Conzalez en van een van zijn ministers te eisen. Maar verder gingen ze niet.

De derde faktor die van betekenis is geweest en waaraan aandacht moet worden beschonken, wil men het ware karakter van de staking van 14 december begrijpen, is de aktuele maatschappelijke ontwikkeling in Spanje die voortspruit uit de industrialisering en het akumulatieproces van het kapitaal. Deze ontwikkeling wordt gekenmerkt door toenemende proletarisatie, groeiende bestaansonzekerheid, loonsverlaging, een armetierige uitkering in geval van werkloosheid, het ontstaan van ‚liefdadigheidswerk’ in de grote steden, overmatige uitbuiting en verscherping van de arbeidsdiscipline in de bedrijven, die begunstigd wordt door nieuwe reglementen inzake de arbeidsverhoudingen. En dat alles heeft bijgedragen tot een toename van de ontevredenheid waarop ik hierboven heb gewezen.

Bij dit alles komt nog, dat de PSOE zich autoritair opstelt, iedere kritiek afwijst en aanhang tracht te verkrijgen door vriendjespolitiek te bedrijven. De regerende partij heeft bovendien zich nogal tolerant getoond ten aanzien van gevallen van korruptie en bij financiële schandalen bij de politie of bij een aantal bedrijven. Dientengevolge ontstond er bij de bevolking en bovenal bij de arbeidersklasse een potentiële bereidheid om wat voor oproep ook te volgen indien op die wijze van onvrede met het regeringsbeleid kon worden getuigd. Van die bereidheid hebben de vakbonden geprofiteerd. Maar ze waren daarbij natuurlijk niet genegen om iets te ondernemen wat verder reikte dan een ‚getuigenis’ alleen. Met het uitroepen van de staking van de 14e december wilden ze alleen maar hun eigen vakbondsbelangen dienen.

De afgelopen jaren zijn de arbeidskonflikten in Spanje minder fel geweest, hetgeen niet wil zeggen, dat het aan konflikten zou hebben ontbroken. Ongetwijfeld heeft de industrialisering de positie van de arbeiders ten opzichte van het kapitaal verzwakt. Wij zijn er getuige van, dat de oude vormen van de klassenstrijd en de organen daarvan in

3) Het marxisme, dat de PSOE publiekelijk heeft afgezworen, heeft echter nimmer tot de geestelijke bagage van de partij behoord.

ontredding verkeren en vooral op de vakbonden is dat van toepassing. Hoezeer deze ook bereid zijn om kontrakten met de ondernemers te sluiten – zoals de afgelopen jaren is bewezen – ze beseffen tegelijkertijd heel goed, dat tevens de bereidheid tot strijden datgene is wat hun kracht nij onderhandelingen uitmaakt. Altijd weer doemt hetzelfde probleem op: hoever kan men gaan bij het sluiten van akkoorden en het aanvaarden van hervormingen zonder een boze reactie van de achterban uit te lokken.

Zo beschouwd is het allerm minst dwaas om de staking van de 14e december te beschouwen niet zozeer als een symptoom van strijdvaardigheid, doch integendeel als een manoeuvre van de vakbonden, als een poging om het ontstaan van mogelijke konflikten te vermijden. Zo gezien zou de 24-uurs staking van 14 december te vergelijken zijn met het openen van een veiligheidsklep om stoom af te blazen. Inderdaad is het zo geweest dat de vakbonden de arbeiders van alle categorieën achter zich hebben proberen te scharen bij een duidelijke poging om het kapitaal hun diensten aan te bieden. Ze vroegen een kleine loonsverhoging voor hen voor wie een sociaal kontrakt geldt, betere werkloosheidsvoorzieningen en betere pensioenregelingen en meer mogelijkheden om banen voor jongeren te kreëren. De minister van economische zaken beschuldigde de vakbonden van 'corporatisme' omdat ze loonsverhogingen vroegen, waardoor – zo zei hij – de inflatie zal toenemen en de kans op het scheppen van nieuwe banen wordt verkleind. Wat hij in feite de bonden verweet was, dat ze slechts een deel van de arbeiders vertegenwoordigen, namelijk uitsluitend degenen die werk hebben. Wat nodig werd geacht was een zodanige hervorming van de vakbeweging, dat deze ook andere categorieën onder controle kan houden.

De staking en daarna

Hiermee zijn we dan gekomen tot de stakingsdag zelf. Er heerste een atmosfeer van histerie, die was geschapen door de agitatie van de technokraten in de regering en in de PSOE. Er werd een angstpsychose gekweekt. Men herinnerde aan de staking van 1934⁴⁾ en men probeerde vrees te zaaien voor 'het kommunistische gevaar', precies zoals ten tijde van Franco. De regering verweet de vakbonden 'onverantwoordelijkheid'! De zwakte van de vakbeweging maakte dat zij de staking niet geheel in de hand had en de regering vreesde 'wilde' akties. Dat bewijst dat de technokraten tot op zekere hoogte wel weten wat er gaande is in de onderste lagen van de samenleving. Zeker, de stakingsoproep kon 'onverantwoordelijk' schijnen vanuit een bepaalde gezichtshoek. Aan de andere kant wist de vakbeweging beter dan de regering wat er onder de arbeiders leefde en zij was ervan overtuigd dat ze niet verder zouden willen gaan dan een aktie van 24 uur.

Hoe dit ook zij, er was vrees gewekt en die maakte zich op een gegeven moment ook van de vakbeweging meester. Enkele dagen voor de 14e december probeerden de bonden iets van de spanning weg te nemen. Ze gaven te kennen, dat het bepaald niet om een 'revolutionaire staking' ging, doch om niet meer dan een 'proteststaking'. De bedoeling was, zo verklaarden ze, een oproep tot de regering te richten, druk uit te oefenen opdat deze de koers van haar sociale politiek zou wijzigen. Gedurende de gehele stakingsdag riep de vakbeweging op tot rust en kalmte. Ze gaf een voortdurend 'vreedzamer' uitleg aan haar eigen stakingsparolen naarmate in de loop van de 14e december hoe langer hoe meer categorieën de arbeid neerlegden en hoe groter de massa werd die in beweging kwam.

Het was zo, dat de staking de regering, de ondernemers en óók de vakbeweging zelf evenveel vrees inboezemde. Vandaar de voortdurende oproepen om de aktie toch vooral

4) In 1934 vonden in Asturië en in Catalonië grote stakingen plaats, evenals elders in Spanje trouwens. De stakingen werden bloedig onderdrukt en hun enige gevolg was een periode van onderdrukking.

niet te laten escaleren en vandaar dat regering, ondernemers en vakbeweging de volgende dag een zucht van verlichting slaakten omdat er weer eens blijk van was gegeven hoeveel zogenaamde burgerzin het Spaanse volk bezat. Niettemin, ofschoon de PSOE geen middel onbeproefd had gelaten om de staking in diskrediet te brengen en daarbij krachtig werd geholpen door de media, bleek op de bewuste dag wel, dat van haar zogenaamde aanhang geen mens zich daardoor had laten intimideren. De PSOE stond geheel geïsoleerd; aan de stakingsoproep werd werkelijk massaal gevolg gegeven. Het was inderdaad een *algemene* staking. Zelfs de poging om de grote winkels in de steden open te houden met hulp van werkwilligen mislukte dank zij stakingsposten, wier aanwezigheid alleen al de onderkruipers afschrikte. Botsingen met hen waren er nauwelijks en bovendien was het aantal onderkruipers buitengewoon gering.

Misschien klinkt het paradoxaal wat ik zeg, maar volgens mij is het feit, dat aan de stakingsoproep zo massaal gehoor werd gegeven een symptoom ervoor dat de arbeiders nauwelijks bereid zijn zelf te handelen, er nog niet aan toe zijn hun eigen weg te gaan. In ieder geval is het zo, dat bij de heersende sociale vrede (die niet verstoord werd) dezelfde politiek als tot dusver zal worden gevolgd door dezelfde personen en dat de regering dezelfde overmacht behoudt. Dat constateerde op zondag 22 januari j.l. ook de sekretaris van de UGT. Konklusie: het ging uiteindelijk om een soort van familietwist tussen de vakbeweging en de regering, waarin een enkel ogenblik de massa werd gemengd.

In de periode die op de staking volgde zag men hoe de technokraten van de PSOE en de bureaukraten van de vakbeweging zich inspanden om het met elkaar eens te worden en wel op een dusdanige manier dat het imago van de regering er geen schade van zou lijden. Van beide kanten dienen concessies te worden gedaan. De regering schijnt niet bereid om toe te geven met het argument dat daardoor haar economische politiek op losse schroeven zou komen te staan. Van hun kant dreigen de bonden met nieuwe akties. Vooral de Comisiones doen dat want die zijn bang, dat ze buiten spel zullen worden gezet wanneer de politici en de UGT het eens worden. Maar dat alles zijn slechts manoeuvres waarmee een rookgordijn wordt opgetrokken. Waarom het echter werkelijk gaat, dat is de aanpassing van de vakbeweging als meest verouderde instelling van het machtsapparaat aan de huidige kapitalistische ontwikkelingen en het is allemaal bepaald geen kwestie van persoonlijke botsingen tussen leiders, zoals de pers beweert.

In Spanje voltrekken zich diepgaande veranderingen in de samenstelling van de arbeidersklasse als gevolg van de kapitalistische ontwikkeling. De situatie is verward, wordt gekenmerkt door tegenstellingen en tegenstrijdigheden en door het gebrek aan perspectieven voor wat betreft de strijd. Dat verklaart hoe of het komt dat de vakbeweging telkens weer greep op de arbeiders kan krijgen via leuzen en eisen. De bonden zullen, zo voorzie ik, sommige personen tot zondebok maken en bepaalde konsekwenties van de PSOE-politiek van tafel doen halen, zonder het wezenlijke karakter van die politiek ook maar in het minst aan te tasten. Op die manier zullen de bonden het doen voorkomen alsof zij als de echte vertegenwoordigers van de arbeidersklasse successen hebben behaald. Anderzijds zal de regering waarschijnlijk het stakingsrecht aan banden leggen. Het voorkomen daartoe heeft zij al kenbaar gemaakt.

Overigens: sinds de stakingsdag zijn de verschillen tussen de regering en vakbeweging hoe langer hoe kleiner geworden en tenslotte zelfs onbelangrijk. De ministerraad is akkoord gegaan met een geringe (werkelijk heel geringe) verbetering voor de zwakste categorieën en dat biedt dan de vakbeweging de mogelijkheid zich aan juist deze categorieën als een 'succesvol aktievoerster' te presenteren. dat scheidt de mogelijkheid tot een hogere organisatiegraad te komen en een hogere organisatiegraad is iets waarbij vakbeweging, regering en ondernemersdom evenveel belang hebben.

C.G.V.

LABOUR AAN DE MACHT. WAAR ZIJN DE ARBEIDERS?

In de maand januari heeft de VPRO op drie achtereenvolgende zondagavonden een dramaserie uitgezonden onder de titel 'A very British coup'. Deze miniserie handelde over de in onze ogen uiterst onwaarschijnlijke situatie dat de Britse Labourparty via verkiezingen aan de macht was gekomen én haar radicale verkiezingsprogramma ook daarwerkelijke ten uitvoer probeerde te brengen.

Zoals bij Britse tv-programma's vrijwel steeds het geval is, werden de personen in de serie op zeer overtuigende wijze uitgebeeld en was het spel van de acteurs van een hoog nivo. Ook de plot zat goed in elkaar. Duidelijk werd welke machinaties de heersende klasse uithaalt om zijn macht te behouden, ook al is er een regering aan de macht die haar belangen (ogenschijnlijk) bedreigt. De rol van de pers bijvoorbeeld was zeer duidelijk: vrijwel alleen geïnteresseerd in schandaalverhalen en volledig in dienst van de groepen die de economische macht in handen hebben. De geheime dienst, die van alle betrokkenen een uitgebreid dossier heeft aangelegd en als een staat binnen de staat zijn eigen gang gaat. Over al dit soort zaken eigenlijk niets dan lof. Maar in de tweede aflevering werden wij getroffen door het volgende:

De Labour-regering had een veelomvattend akkoord uitgewerkt op economisch en sociaal terrein en pleegde hierover overleg met de top van de vakbeweging. Vanwege de vele voordelen die dit akkoord aan de leden van de bonden beloofde, stemden de bestuurders van alle bonden ermee in. Alle bonden? Nee, op één na en dat was de bond van arbeiders in elektriciteitscentrales. De aanleiding hiertoe was het plan van de regering om op termijn alle kerncentrales te sluiten, wat zou betekenen dat de daar werkzame arbeiders zonder baan zouden komen te zitten. Erg ver uitgewerkt werd dit aspect niet, want waarom stelde de regering geen sociaal plan voor, met afvloeiingsregelingen en dergelijke? Bovendien zouden deze kerncentrales toch vervangen moeten worden door elektriciteits-centrales, die op een ander soort brandstof werken, wat nieuw werk voor hen zou opleveren?

Maar goed, deze bond weigerde kategorisch om akkoord te gaan. De eigenlijke reden hiervoor was dat de grote baas van deze bond was omgekocht door de machthebbers van de Verenigde Staten, die achter de schermen druk in de weer waren om de Labour-regering zo snel mogelijk de das om te doen. De vakbond van elektriciteitswerkers riep een staking uit en binnen de kortste keren zat Groot-Brittannië met een rantsoenering van elektriciteit: de dagen van de mijnwerkersstaking tegen de regering van de konservatief Heath in het begin van de jaren '70 waren weergekeerd.

Zouden de arbeiders zich werkelijk zo gemakkelijk zoor zo'n karretje laten spannen? Als we de makers van de serie moeten geloven wel. In hun ogen zijn arbeiders klaarlijk niet veel meer dan een gemakkelijk te manipuleren verzameling kuddedieren. Dit werd eens te meer duidelijk toen tijdens een voetbalwedstrijd het licht werd uitgeschakeld en de wedstrijd moest worden afgebroken. (Zou de Britse voetbalbond nu werkelijk zo stom zijn om niet op de hoogte te zijn van de stroomrantsoenering en zo'n wedstrijd gewoon 's avonds plannen?). Maar goed, de toeschouwers werden woedend omdat hun geliefd tijdverdrijf als gevolg van de regeringspolitiek in de war werd gestuurd en zij trokken massaal naar Downingstreet, waar de Britse eerste minister traditiegetrouw oont, om hun ongenoegen te tonen.

In het derde en laatste deel van de serie dreigde de eerste minister verwickeld te raken in een schandaal en terwijl de machthebbers achter de schermen verwachtten dat hij zijn aftreden bekend zou maken, schreef hij nieuwe verkiezingen uit: 'laat het volk beslissen wat er moet gebeuren' was zijn mededeling aan de Britse kijkers. En hier stopte de serie. Op een punt waar het eigenlijk écht interessant zou zijn geworden. Het was duidelijk, dat

de Labour-regering niet was opgewassen tegen alle smerige trucs die werden uitgehaald om haar te vloeren en klein te krijgen en de regering wendde zich tot de kiezers.

Alleen in een situatie waarin een land beheerst wordt door een grote mate van sociale onrust zou de radicale vleugel van bijvoorbeeld een sociaaldemokratische partij met een dergelijk programma de overhand in de partij kunnen krijgen en de verkiezingen ingaan. Sociale onrust van een dergelijke omvang betekent evenwel een zeer grote activiteit van de arbeidersklasse. Iets heel anders dus dan de makers van deze serie de kijkers voorschotelden. In Chili is ten tijde van de regering-Allende iets dergelijks gebeurd. Iedereen weet waarschijnlijk wel met wat voor bloedbad de fascistische leiders onder leiding van het leger van Pinochet hier een einde aan gemaakt hebben. Hierbij mag echter wel worden opgemerkt, dat ook Allende nog liever Pinochet aan de macht zag komen dan de arbeiders. Toen de laatste aan Allende om wapens vroeg om de staatsgreep van Pinochet te bestrijden, kregen ze nul op het rekest. Arbeidersmacht, daar was ook Allende, net als elke machthebber, als de dood voor.

In een modern geïndustrialiseerd land als Groot-Brittannië echter zou de machtsontplooiing van de arbeiders veel verder zijn gegaan. Nu al kan een vakbond nauwelijks een staking uitroepen of zij dreigt overspoeld te worden door zelfstandige en veel verder gaande eisen en acties van de arbeiders zelf. En dit is ons grote bezwaar tegen deze serie: de makers laten op geen enkele wijze blijken ook maar de minste notie te hebben van wat klassenstrijd is. Zij hebben alleen oog voor de politieke machtsspelletjes die deels voor en voor een groter deel achter de schermen plaatsvinden. Het moet eerlijk worden toegegeven, dit doen zij op uiterst knappe en overtuigende wijze. Een regering opereert evenwel niet in een vacuüm, maar steeds binnen een bepaalde maatschappelijke context. Klassenstrijd is een gevecht tussen twee tegenover elkaar staande maatschappelijke groepen, die tegengestelde belangen hebben en de belangen van de arbeidersklasse worden nu eenmaal nimmer door een partij behartigd. Dat is onmogelijk. De makers van de serie menen echter dat het onmogelijke mogelijk is.

— o —

PAUL ROSENMÖLLER GEKOZEN TOT ,HAVENMAN VAN HET JAAR 1988'

Elk jaar verleent de Havenpersclub *Kyoto* de titel 'Havenman van het jaar' aan iemand die zich op bijzondere wijze verdienstelijk gemaakt heeft voor de Rotterdamse haven. Nu is deze persclub ons niet bekend, maar blijkt een artikel in *De Telegraaf* van 18 januari is dit een begerenswaardige onderscheiding die tot nu toe verleend werd aan zulke belangrijke pieten als ondermeer Jacques Schoufour, de voormalige voorzitter van de Rotterdamse havenondernemers, aan Roel den Dunnen, een havenwethouder en aan André van der Louw. De laatste kreeg deze eretitel niet vanwege zijn verdiensten voor het Nederlandse voetbal, maar omdat hij zo goed zijn best heeft gedaan voor de haven toen hij nog burgemeester van Rotterdam was.

Rosenmöller heeft de titel gekregen omdat, aldus *De Telegraaf*, „onder zijn leiding de vakbeweging een positieve bijdrage levert aan de vernieuwingen in de haven.” Het is voor het eerst dat een vakbondsbestuurder tot 'Havenman van het jaar' is gekozen. Volgens *Trouw* van 1 februari beschouwt Rosenmöller zelf de prijs als een erkenning „van de prominente rol die de vakbeweging in de haven speelt. Het zou wat anders zijn geweest als het een werkgeversprijs zou zijn geweest. Dan zou ik toch het gevoel hebben gehad, dat

ze me het graf in prijzen." En voor de achterban zou dat dan natuurlijk wel erg vreemd zijn wanneer 'hun' bestuurder zo door de havenwerkgevers zou worden geprezen.

Hoewel wij geen onderscheidingen uitreiken en ook niet geraadpleegd, worden bij be- raadslagingen over het verlenen van eretitels zoals de onderhavige, moeten wij erkennen dat wij de keuze van de persclub een heel goede, een heel voor de hand liggende vinden. Sterker nog: wie zou in Rotterdam méér voor deze titel in aanmerking komen dan Paul Rosenmöller? Immers, wie herinnert zich niet de voorbeeldige wijze waarop deze bestuur- der de laatste havenstakingen geleid heeft? Zijn kundigheid in het manipuleren van stakers kent onder de Nederlandse vakbondsbestuurders zijn weerga niet.

Eén van de fel omstreden onderwerpen in de havenstaking in 1987 was de kwestie van het al dan niet invoeren van flexibiliteit, oftewel het feit dat je als arbeider verplicht kunt worden om, afhankelijk van het werkaanbod, andere taken uit te voeren, ook al hebben die op zich niets of niet veel met je eigenlijke werk te maken. Na afloop van de staking zei Rosenmöller hierover: „Het is gewoon een werknemersbelang; je krijgt er meer loon door en de afwisseling maakt het werk leuker.” Hiertegenover citeerden we destijds (zie de nummers van mei en september 1987) het commentaar van de ondernemers op het bereikte akkoord. Zij hadden hun oorspronkelijke eis tot ontslag van een groot aantal arbeiders laten vallen, althans voor een aanzienlijk deel, en daarvoor in de plaats de flexibiliteit gekregen. „Het was minstens even belangrijk om die flexibiliteit te krijgen. Als we (de havenondernemers, red. D & G) dat ontslag erdoor hadden gedrukt was de stem- ming zo verpest geweest dat we niet meer over flexibilisering hadden kunnen onderhande- len.” Met die flexibilisering was een zeer belangrijke stap gezet op het pad der vernieuwin- gen in de Rotterdamse haven. Neen, die jongens van de persclub hebben een goede keus gedaan. De beloning die Rosenmöller heeft gekregen van de pers verdient hij ten volle en de havenbaronnen zullen het daar volkomen mee eens zijn.

— 0 —

DE SAMENWERKING TUSSEN 'SOLIDARITEIT' EN DE POOLSE REGERING KRIJGT GESTALTE

Op het moment dat wij deze regels schrijven is het rondetafelgesprek in Warschau tussen de regering, vertegenwoordigers van de officiële vakbonden, het verboden vakverbond 'So- lidariteit', vertegenwoordigers van de katholieke kerk en een aantal 'onafhankelijke' waar- nemers nog maar net begonnen. De besprekingen zullen — zo is meegedeeld — zo'n zes weken in beslag nemen. Over de resultaten valt er formeel nog niets te zeggen. Dat neemt niet weg, dat het blote feit alleen al dat dit gesprek een aanvang heeft genomen, diverse dingen duidelijk heeft gemaakt. Of liever gezegd: een aantal dingen die ook tevoren al min of meer duidelijk waren zijn er nog duidelijker door geworden.

Om te beginnen willen wij hier opmerken, dat wij er op geen enkel moment aan heb- ben getwijfeld dat de Poolse autoriteiten enerzijds en Lech Walesa anderzijds zich op een gegeven moment bereid zouden tonen om met elkaar te praten en — meer nog dan dat — bereid zouden zijn om een eind te maken aan de situatie die sinds het verbod van 'Soli- dariteit' in Polen heeft bestaan. Het pessimisme hieromtrent, waarvan vele commentatoren blij gaven toen de reeds in uitzicht gestelde konferentie werd uitgesteld, hebben wij geen ogenblik gedeeld. Niet omdat wij optimistische verwachtingen koesterden, maar op grond van een analyse van de betekenis van 'Solidariteit' die bij tal van gelegenheden telkens

opnieuw realistisch is gebleken. De politiek en sociaal-ekonomische moeilijkheden van Polen, aldus onze opvatting, kunnen zonder ‚Solidariteit‘ niet worden opgelost, aangezien vooralsnog alléén ‚Solidariteit‘ in staat is de arbeiders onder controle te houden en de hervormingsplannen van de regering aan de werkenden te ‚verkopen‘.

Lange tijd heeft het generaal Jaruzelski aan een dergelijke realistische kijk ontbroken. Uiteindelijk blijkt hij te hebben ingezien dat het door hem verboden vakverbond de aangewezen brandweer vormt voor het blussen van een eventuele sociale brand. Dat Walesa, niet één keer, maar verscheidene malen, als eenling het gezag dat hij genoot gebruikt heeft om een dergelijke rol als brandweerman te vervullen, scheen Jaruzelski tot voor kort of wel te zijn ontgaan of wel niet naar waarde te hebben geschat. Wat overigens voor het schijnbaar negatieve oordeel van Jaruzelski ook in belangrijke mate kan hebben meegeïmponeerd, dat is het gevaar dat er voor hem aan een erkenning van ‚Solidariteit‘ is verbonden.

Jaruzelski namelijk moet er voor waken, dat hij niet de steun verliest van het tamelijk konservatieve en traditioneel puur ideologisch denkende partij-apparaat en het leidinggevend bedrijfskader. Als leider van de regering veel direkter geconfronteerd met de maatschappelijke werkelijkheid en dientengevolge welhaast als vanzelf geneid tot een minder ideologische beschouwingwijze en tot nuchterheid, dient hij niettemin zorgvuldig te manoeuvreren. Datzelfde geldt echter ook voor Walesa. Deze dient op te passen, dat hij niet de sympathie verspeelt van dat deel van zijn achterban, dat alle feiten ten spijt nog altijd de illusie heeft dat ‚Solidariteit‘ de werkelijke klassebelangen van de Poolse arbeiders verdedigt. Zowel voor de generaal als voor de leider van het vakverbond is het zaak zoveel mogelijk het eigen imago te handhaven en te bewaren.

Over dit alles hebben wij in de tweede helft van het afgelopen jaar meer dan eens in soortgelijke bewoordingen geschreven. Daarbij wezen wij er op, dat de reële noodzaak van een samenwerking tussen regering en ‚Solidariteit‘ uiteraard de doorslag zou geven. En dit des te zekerder, omdat ondanks de schijn van het tegendeel, die samenwerking feitelijk reeds bestond, ook al werd zij zoveel mogelijk versluierd. Zij bestond — zo hebben wij het toen geformuleerd — bepaald niet formeel maar in de praktijk niettemin wel degelijk.

De maatschappelijke ontwikkeling in Polen heeft inmiddels het punt bereikt, waarop aan de feitelijkheden niet langer valt te ontkomen, het punt waarop de voordelen van formele samenwerking duidelijk groter zijn geworden dan de daaraan eventueel nog klevende nadelen. Het is om die reden dat Jaruzelski zijn positie in de waagschaal heeft gesteld om de eventuele erkenning van ‚Solidariteit‘ tegen de wil van de konservatieve elementen in partij en regering door te drukken.

Wij zien het zo, dat het volstrekt niet meer de vraag is óf ‚Solidariteit‘ erkend zal worden. Het is alleen nog maar de vraag hoe, dat wil zeggen: op welke wijze. De regering heeft, zoals bekend, voorwaarden gesteld en over die voorwaarden en in hoeverre zij voor ‚Solidariteit‘ aanvaardbaar zijn, daarover gaat het rondetafelgesprek. De deelnemers daaraan staan voor de bepaald niet gemakkelijke taak een dusdanige oplossing te vinden dat niemand enig gezichtsverlies lijdt.

En gesteld nu, zal men vragen, dat dit niet lukt en men er ook na zes weken van moeizaam overleg niet uitkomt? Indien dat zou geschieden, zeggen wij, dan zou daarmee onze zienswijze nog bepaald niet aangetast zijn. De samenwerking tussen autoriteiten en ‚Solidariteit‘ is onontkoombaar en indien het rondetafelgesprek thans tot niets zou leiden, dan zal er in een of andere vorm een nieuw gesprek komen, als het niet morgen is — bij wijze van spreken — dan overmorgen.

Dat de samenwerking in kwestie zowel voor de regering als ook voor het vakverbond ‚Solidariteit‘ het enig mogelijke alternatief vormt voor de huidige sociaal-ekonomische misère in Polen, wordt bewezen door het feit dat Walesa zich alle mogelijke denkbare inspanning getroost heeft om ieder proletarisch verzet tegen deze misère in de kiem te

smoren. Toen een staking van mijnwerkers in Belchatow het klimaat voor een rondetafelkonferentie dreigde te verstoren en die staking zich bovendien naar andere mijnen van Polen dreigde uit te breiden, zond Walesa er een van zijn naaste mederwerkers op af met de opdracht aan de aktie een eind te maken. De (politieke) eis dat er in Polen 'vrije verkiezingen' moesten worden gehouden, een eis die 'Solidariteit' herhaalde malen had laten horen, liet het vakverbond 'tijdelijk' vallen. De reden hiervoor was, daarover liet men geen twijfel bestaan, dat de 'erkenning' — lees: de nauwe samenwerking met de autoriteiten — belangrijker was dan alle overige zaken. Het zijn dergelijke, niet mis te verstane tekenen, die er ons inziens weinig twijfel over laten bestaan welke weg zowel overheid als vakbeweging(en) in Polen zullen volgen.

— o —

OPMERKELIJKE WOORDEN OVER DE VAKBEWEGING

Iedereen die in alle ernst van mening is, dat de vakbeweging moet worden 'gedemocratiiseerd' of zich bitter teleurgesteld toont wanneer vakbondsbestuurders 'bij het minste of geringste de eisen van de achterban loslaten en veel te gauw met de werkgevers akkoord gaan' ¹⁾, zouden, evenals zij die zich beklagen over 'te grote zwakte van de bonden', eens moeten letten op de opmerkelijke uitspraken die nog niet zo lang geleden over de vakbeweging zijn gedaan. Drs. J.C. Blankert, de voorzitter van de vereniging van de ondernemers in de metaal- en elektronische industrie, verklaarde zich eind vorig jaar een warm voorstander van een sterke vakbond. Een sterke vakbond noemde hij ook van belang voor de ondernemers, aangezien er — zoals hij zei — alleen met een sterke vakbond harde afspraken zijn te maken. En hij voegde daaraan toe, dat hij als werkgever bepaald niet gelukkig was met de problemen waarmee de vakbeweging in de tegenwoordige tijd worstelt.

Eveneens eind vorig jaar betoogde oud-minister en oud-vakbondsmen Albeda, dat de 'verzwakking van de vakbeweging', tot uiting komend in een bijzonder lage organisatiegraad, 'een gevaarlijke ontwikkeling' was en dat derhalve de overheid 'via wettelijke maatregelen de positie van de vakbeweging diende te versterken'.

Bij het vernemen van dergelijke woorden vraagt men zich af: als prof. Albeda het over een 'gevaarlijke ontwikkeling' heeft, waarvóór is die ontwikkeling dan gevaarlijk? Het antwoord kan alleen maar aldus luiden, dat zij de bestaande orde, de gegeven organisatie van de arbeidsverhoudingen bedreigt. En als drs. Blankert zegt, dat hij alleen maar met een sterke bond harde afspraken kan maken, dan bedoelt hij, dat er een sterke vakbond nodig is om de arbeiders in het gareel te houden. Uitspraken als deze getuigen naar onze mening van een beter inzicht in het wezen van de vakbeweging en van haar functie in de kapitalistische maatschappij en in het kapitalistisch produktieproces dan de vasthoudendheid waarmee anderen aan de lang versleten vakbewegingsmythe pogen vast te houden. Pogingen het imago van de vakbeweging op te vijzelen en tekens weer dreigend gezichtsverlies te voorkomen (zoals een schijnbaar militantisme) doen onrealistisch aan indien men ze naast de nuchtere verklaringen als de hierboven geciteerde legt.

1) Aldus een der aanwezigen op een half februari in Amsterdam-Noord gehouden bijeenkomst ter gelegenheid van de verschijning van het 100-ste nummer van een blad, dat zich 'marxistisch' noemt en zich richt tot de leden van de PvdA en de vakbeweging. J, ja.7

— o —